

יסוד חיוב מעילה

א. מעילה בדיבור

1.

נִפְּשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחִטָּאָה בְּשִׁנְיָהּ מִקִּדְשֵׁי ה' וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאן
בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ לְאִשָּׁם (ויקרא, ה' ט"ו).

פסוקים אלו מחדשים את חיובו של מי שמועל בקודשי ה'. האחרונים העלו מספר הצעות באשר למחייב המדוייק של דין מעילה: ההיזק שנגרם להקדש, עצם ההנאה מהקדש, או הוצאת החפץ מרשות ההקדש¹. הצד השווה לכולם הוא, שהמוקד הוא בפגיעה בהקדש. במאמר זה נציע קו חשיבה חדש, שלפיו חיובי מעילה נובעים מן הפגיעה בהקדשה. כלומר, המחייב איננו קשור כלל בחפץ המוקדש, אלא בחילול אמירתו של המקדיש.

יסוד לדברינו מצאנו בדברי תרגום אונקלוס:

אנש ארי ישקר שקר ויחוב בשלו מקודשיא דה' ... (תרגום אונקלוס, שם).

מלשון התרגום עולה במפורש, שמעשה העבירה נעוץ בשקר. ובאיזה שקר מדובר? על כורחנו יש לפרש, שחיובי מעילה מכוונים כלפי הפגיעה באמירת המקדיש: המקדיש קבע עובדה מסויימת באמירתו, ואדם אחר חיללה.

2.

דברינו נתקלים בקושי חמור. על פי הצעתנו, כאמור, מוקד המעילה הוא בחילול אמירת ההקדשה. אם כן, לכאורה, רק מי שהקדיש את החפץ יכול למעול בו, ואילו באדם אחר לא שייכת כלל מעילה, שהרי הוא לא אמר דבר ביחס לחפץ.

¹ עיין עוד בקובץ שיעורים (בבא בתרא רצט), בחידושי הגר"ח על הש"ס (מעילה כ., "בדין מעילה על ידי שליח") ובאתון דאורייתא (סימן ג', ד"ה והנה הספק וד"ה אולם).

בכדי לתרץ קושי זה, עלינו להסתייע בדיון מקביל ביחס לגדרי לאו "לא יחל". הראשונים נחלקו ביחס למקרה הבא: ראובן הדיר את שמעון שלא יהנה ממנו, ואחר כך גרם ראובן הנאה לשמעון, כגון שנתן לו מתנה. השאלה הנשאלת היא מי לוקה משום "לא יחל"? הרמב"ם פסק, שראובן לוקה ולא שמעון (הל' נדרים פ"ה הל' א; פ"י הל' יב-יג). לעומתו, הר"ן (נדרים טו. ד"ה הלכה) פסק ששמעון לוקה ולא ראובן.² ברצוננו לאמץ את דברי הר"ן: גם כאשר ראובן הוא זה שנדר, ביכולתו לגרום לשמעון לעבור על איסור "לא יחל". באותו אופן, גם כאשר ראובן הוא זה שהקדיש את החפץ - שמעון יעבור על איסור מעילה אם ישתמש בו. במעשה ההקדשה טמונה אמירה של המקדיש, וכל אדם שישתמש בחפץ - מעיד כביכול שהאמירה שעליה יוסד ההקדש היא שקרית.

ב. ביטויים

1.

בסעיף הקודם נזקקנו לגדרי "לא יחל", כדי לבסס את איסור מעילה. ואכן, ההשקה בין שני התחומים ניכרת ממספר מקורות. ראשית, בגמרא בנדה (מו:): נחלקו אמוראים, ולדעת אחד מהם - האוכל מן ההקדש לוקה משום "לא יחל", בין הקדישו הוא ובין שהקדישו אחרים. שנית, הגמרא בראש השנה (כח.) קובעת שבשלמים אין איסור מעילה, אולם "איסורא רכיב עליה". התוספות חדשים (הובא בהשמטות שטמ"ק למנחות ד; ד"ה לא נהנין) הסביר, שהאיסור המדובר הוא "לא יחל"³. עולה, אם כן, שאיסור "לא יחל" משלים את איסור המעילה מדאורייתא. זאת בהמשך לדברינו, שלפיהם קיים דמיון בגדרים בין לאו זה לבין איסור מעילה.

² וכן ברא"ש ובמאירי (שם). דבריהם נתמכים, לכאורה, מלשון הספרי זוטא (ל' ג): "יכול שאין לי עובר בדברו בלא יחל אלא הוא, מנין אף אחרים יהיו עוברים עמו? תלמוד לומר: ככל היוצא מפיו יעשה".

³ כך מובא גם בשם תוס' חיצוניים (בתוך "תקנת עזרא" ב, ד"ה תוד"ה ק"ק כגון חטאת). לעומת זאת, השוה בתוס' בנדרים (י. ד"ה אדם).

.2**שנינו:**

הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים, אשפה ואח"כ נתמלא זבל, שובך ואח"כ נתמלא יונים, אילן ואח"כ נתמלא פירות, שדה ואחר כך נתמלאה עשבים - מועלין בהם ואין מועלין במה שבתוכה. ר' יוסי אומר: המקדיש את השדה והאילן - מועלין בהן ובגידולה, מפני שהן גידולי הקדש (מעילה יג:).

נחלקו תנאים במשנה, האם מועלים בגידולי הקדש: תנא קמא סבר שלא, ואילו ר' יוסי סבר שמועלין. הרמב"ן בגיטין (לט., ד"ה הכא) מבאר, שהמחלוקת מתייחסת רק למה שגדל לאחר שעת ההקדשה, אולם אם הגידולים היו באילן בשעת ההקדשה - לכולי עלמא מועלין בהן.

הראשונים בבבא בתרא נחלקו בשאלה מהו טעמו של תנא קמא - מדוע אין מועלין בגידולים? הרשב"ם כתב:

דלא אלים רשות הקדש לקנות מן רשותו ... דאילו בהדיוט - איתרבאי רשות מ"אם המצא תמצא בידו", אבל לא בהקדש (רשב"ם בבא בתרא עט., ד"ה הכי קאמר).

לפי הבנתו, אין להקדש דין של קניין חצר, אולם אילו היה "קניין חצר" להקדש - היו הגידולים נקנים להקדש והופכים לקדושים. לפי זה, התנאים נחלקו בדיני קניין - האם יש להקדש קניין חצר.

לעומתו, הציע הרמב"ן פירוש אחר:

ויש לומר - אי נמי קניא ליה, אין מעילה בזכייתה

(חידושי רמב"ן שם, ד"ה והא דאמרינן).

הרמב"ן סבור שיש קניין חצר להקדש, אך הדבר לא בהכרח משפיע על הקדושה; לאמור - החפץ שייך להקדש, ובכל זאת אין בו מעילה. הריטב"א שם הסביר את טעם הדבר:

שאין מעילה אלא בקדושת פה, ולא בדבר הקדוש מאליו, דמעילה - גבי קדושת פה כתיבא. ומ"ד יש מעילה בגידולין - היינו משום דודאי דעת המקדיש היה עליהם כיון דסוף גידולין לבוא, א"נ דבכלל קדושת פה דאילן הם דמיניה נפקן (חידושי הריטב"א שם, ד"ה בור).

על פי דבריו, מוסכם על כל הדעות שנחוצה קדושת פה כתשתית למעילה. כלומר, ניתן למעול רק בחפץ שהוקדש בפירוש, או שהיה גלום בצורה ודאית בדעתו ובאמירתו הקמאית של המקדיש. מחלוקת התנאים בנידון דידן נוגעת לשאלה האם אותם גידולים אכן כלולים באמירה הראשונית⁴.

העמדה זו של המחלוקת מתיישבת היטב עם הכיוון שהצגנו: המחייב של מעילה הוא הפגיעה באמירת ההקדשה של המקדיש. ממילא, כדי לחייב במעילה - יש צורך הכרחי בקדושת פה, דהיינו: שהחפץ שבו מועלים יהיה כלול באמירת ההקדשה הראשונית.

3.

נקודת תורפה נוספת שבה יש לדון, היא קדושת בכור. הגמרא במעילה (יג.) קובעת בפשטות שמועלין בבכור. זאת, על אף שבכור לא נתקדש בקדושת הפה. בכדי לדחות זאת ניתן להתבסס על השיטה המופיעה בערכין (כט.), ולפיה מצוה להקדיש את הבכור גם לאחר שנולד. על פי זה ניתן לטעון, שגם קדושת בכור היא סוג של קדושת פה⁵.

נקודה נוספת שטעונה בירור היא דינם של קדשי עובדי כוכבים לגבי מעילה. כך נאמר בברייתא בזבחים:

ת"ר: קדשי עובדי כוכבים - לא נהנין ולא מועלין... דברי רבי שמעון. אמר רבי יוסי: רואה אני בכולן להחמיר, שנאמר בהן לה'. בד"א - בקדשי מזבח, אבל בקדשי בדק הבית - מועלין בהן (זבחים מה.).

דעת ר' שמעון מתיישבת כפתור ופרח עם פירושנו: מאחר שהעובד כוכבים איננו מסוגל ליצור קדושה בפיו, אין מעילה בקדשיו. בדעת ר' יוסי, שלפיה מועלין בקדשי בדק הבית של עכו"ם, על כורחנו נאמר שדין מעילה בנוי על יסוד אחר מן היסודות שהוזכרו בפתח המאמר.

אפשרות אחרת היא לתרץ, שלדעת ר' יוסי העכו"ם מסוגל להעניק את החפץ מבחינה ממונית להקדש, על אף שאין ביכולתו להחיל עליו קדושה. בשל כך, בקדשי

⁴ עיין גם בקצות החושן (סימן ר' ס"ק א'). ניתן היה להסביר, לחילופין, שלכולי עלמא הגידולים אינם קדושים בקדושת פה, והמחלוקת היא האם נצרכת קדושת פה כדי לחייב במעילה.

⁵ אמנם, הגמרא שם מדברת רק על מצוה לכתחילה להקדיש את הבכור לאחר היוולדו, ומשמע שימעלו בו גם קודם ההקדשה הנוספת. עלינו לפרש, אפוא, שלכל הפחות ביחס לבכור, קיים גם פן של מעילת מומן במובנה הקלאסי, ולא רק פן של מעילה כפי שאנו הצענו.

בדק הבית - שעיקרם בבעלות ממונית⁶ - יש מעילה, שהרי מוקד האמירה הוא בהעברת הבעלות, שאותה יכול לבצע גם העכו"ם, ואמירה זו חוללה.

ג. השלכות

1. הוצאה לחולין

המשנה במעילה קובעת:

אין מועל אחר מועל במוקדשין, אלא בהמה וכלי שרת בלבד. כיצד? רכב על גבי בהמה, ובא חברו ורכב, ובא חברו ורכב - כולן מעלו; שתי בכוס של זהב, ובא חברו ושתי, ובא חברו ושתי - כולן מעלו (מעילה יט:).

על פי המשנה, בבהמה ובכלי שרת יש מעילה, אולם המעילה איננה מוציאה את החפץ לחולין, וכך ייתכן שיש מועל אחר מועל. ניתן להסביר, על פי דרכנו, שהמשתמש בבהמה ובכלי שרת אמנם מחלל את אמירתו, אך בכל זאת לא הפקיע את קדושתם. לאמור - קדושתם של קדשי מזבח, בניגוד לקדשי בדק הבית, תלויה בייעודם, ואותו יעוד לא נפגם.

בכדי להבהיר את הדברים, נבאר תחילה חילוק אחר. הגר"ח (בחידושו על הרמב"ם, הל' מעילה פ"ב ה"ה) טען, שבקדשי בדק הבית ההתפסה בראשיתה היא ממונית, וההקדשה רק נובעת ממנה. כלומר, מעשה ההקדשה מעביר את החפץ לבעלות ההקדש, וכתוצאה מכך חלה הקדושה. בקדשי מזבח, לעומת זאת, התהליך הפוך: מעשה ההקדשה החיל קדושה על החפץ, ורק בעקבות זאת עבר החפץ לבעלותו הממונית של ההקדש.

נבקש להציע תפיסה אלטרנטיבית. בקדשי בדק הבית, ניתן לקבל את עמדת הגר"ח, שלפיה האמירה הראשונית מעבירה את הבעלות על החפץ להקדש. ממילא, שימוש בחפץ מוגדר כמעילה, מאחר שהוא פוגע באמירה זו, והחפץ יצא לחולין. אך בקדשי מזבח, יש להציע ניסוח מתון יותר מזה של הגר"ח. ניתן לומר, שבקדשי מזבח האמירה הראשונית כוללת בתוכה שתי אמירות:

אמירה א' - החפץ שייך להקדש.

אמירה ב' - החפץ מיועד למזבח.

⁶ עיין חידושי הגר"ח על הרמב"ם הל' מעילה, פ"ב ה"ה.

שימוש בחפץ מכחיש רק את האמירה הראשונה, שכן הוכיח שהחפץ איננו בבעלות ההקדש; אך לא את האמירה השניה, שכן החפץ עדיין יוכל לשמש על גבי המזבת. בשל כך, המשתמש בקדשי מזבח - מעל, אך לא הוציא את החפץ לחולין. יש להעיר, שמודל דומה של קדושה כפולה מצינו בדברי רש"י בריש פרק שני במעילה. המשנה שם קובעת, ש"חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה, נמלקה - הוכשרה להפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה". על כך כותב רש"י:

חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה בפה, אפילו אם נהנה ממנה מחיים, כגון שמכרה ... ומשנמלקה - ניתוסף בה קדושה, שהיא נפסלת אם נגע בה טבול יום או מחוסר כפורים ובלינה (רשי מעילה ת., ד"ה חטאת העוף).

על פי דבריו, תחילה יש לחטאת העוף קדושה בסיסית, אשר נובעת מאמירתו של המקדיש, והיא מספיקה כדי לחייב במעילה. מאוחר יותר - בשעת המליקה - מתווסף רובד שני של קדושה, אשר מחייב את החטאת גם בדיני טומאה וטהרה. ניתן לאמץ מודל דומה ביחס לקדשי מזבח, ולטעון שמדובר בקדושה "משתדרגת": תחילה ישנה העברה ממונית לבעלות ההקדש, ומאוחר יותר - עם הקרבת הבהמה למזבח - היא זוכה בקדושה יעודית.

נקודה נוספת היא קדשים קלים: חלק מן הראשונים⁷ טענו, שבקדשים קלים אין איסור מעילה, וחרף זאת - הנהנה מהם עובר ב"לא יחל". על פי דרכנו נסביר, שהפגיעה באמירת המקדיש מחייבת ב"לא יחל", שכן השתמש בחפץ השייך להקדש. מאידך, אין כאן איסור מעילה ממש, מאחר שהאמירה לא היתה טוטאלית: בקורבן שלמים יש צדדים ממוניים של הבעלים, ושם קדשים לא חל עליו במלואו⁸. בשל כך, הנהנה מקדשים קלים איננו סותר במובהק את אמירת המקדיש, ואיננו מתחייב במעילה.

2. הפקעת מעילה

מקובל להסביר, שחייב מעילה פוקע עם הסתלקות הקדושה, או כאשר הסתיים מעשה המצוה⁹. ברצוננו לפתח כיוון שונה, ולפיו פקיעת מעילה נובעת משינוי שחל

7 דבריהם מובאים בתקנת עזרא הנ"ל.

8 עיין, לדוגמה, בדברי הספרא לויקרא (דבורא דחובה, פרשה י"א פרק כ'): "מקדשי ה' המיוחדים לשם, יצאו קדשים קלים שאינם לשם".

9 עיין בגמרא במעילה יא., ובפסחים כו. .

בחפץ. שינוי זה הופך את החפץ לאחר, וכביכול אין זה אותו החפץ שהוקדש. ממילא, מאחר שאין זה אותו החפץ - אין כאן הכחשה של האמירה הראשונית, ואיננו חייב במעילה.

על פי כיוון זה נוכל לבאר מחלוקת אמוראים בריש מסכת מעילה, אשר נשנתה בתשובה לשאלתו של בר קפרא:

אמר ליה בר קפרא לבר פדת: בן אחותי, ראה מה אתה שואלני למחר בבית המדרש, היתר שחיטה שנינו, או היתר זריקה שנינו, או היתר אכילה שנינו? (מעילה ד:-ה.).

בהמשך הדיון שם מובאת מחלוקת בין האמוראים בשאלה מה מתיר את הקורבן מאיסורי מעילה: שחיטה, קבלת הדם או זריקתו. שלוש האפשרויות הללו מתפצלות לשתי קבוצות:

קבוצה א' - היתר שחיטה.

קבוצה ב' - היתר קבלה וזריקה.

קבוצה א' גורסת, שכדי להתיר את הבהמה יש לחולל בה שינוי פיזי. בשל כך, רק שחיטתה של הבהמה, שהופכת אותה מבעל חי לבשר שחוט, יכולה להפקיע את איסורי המעילה. קבוצה ב', לעומת זאת, סבורה שהיתר הבהמה דורש לא רק שינוי פיזי, אלא גם שינוי בשם החפץ: שינוי זה מתחולל רק בשעת קבלת הדם וזריקתו, שאז הפכה הבהמה לקורבן¹⁰.

מודל דומה מצינו בשני הקשרים אחרים: ביעור חמץ, וגזילה. ביחס לחמץ, ביאר החזון אי"ש¹¹ שישנם שני אופני ביעור: הוצאת החמץ מרשותו, או ביעורו מהעולם. באשר לאפשרות השניה, נחלקו התנאים:

רבי יהודה אומר: אין ביעור חמץ אלא שריפה. וחכמים אומרים: אף מפרר וזורר לרוח או מטיל לים (פסחים כא.).

לדעת ר' יהודה, ביעור החמץ מתבצע על ידי שריפתו. לפי שיטתו, משמעות הביעור היא שינוי פיזי של החפץ: אין זה לחם, אלא אפר. לעומת ר' יהודה חכמים מתירים גם לפורר את הלחם או לזרותו לרוח, ונראה שהם מסתפקים בשינוי מסוג אחר: אין כאן שינוי פיזי, אלא שינוי יעוד: הזרייה הפקיעה את הלחם משימושו הרגיל, ודי בכך.

¹⁰ ניתן היה לטעון שגם קבוצה א' דורשת שינוי בשם הבהמה או ביעודה, אלא שנחלקה על קבוצה ב' בדרך בה שינוי זה נעשה.

¹¹ חזון אי"ש אורח חיים, הלכות פסח, סימן ק"ח אות ז'; חזון אי"ש מועד, פסחים, סימן קכ"ד דף ו'.

דוגמה נוספת מצויה בדיני גזילה. הגמרא בבבא קמא (סו.) לומדת, שדין השבת הגזילה שייך רק כל עוד עומד החפץ בעינו, אך אם השתנה - בטלה חובת ההשבה, ועל הגזלן לשלם כסף. בפשטות משתמע, שלאחר שנעשה שינוי מסויים בחפץ, אין זה אותו החפץ שנגזל, וממילא גם אין בו דין השבה.

והנה, נחלקו המפרשים האם די בשינוי מעשה בלבד (זו דעת הרמב"ם בהל' גזילה, פ"ב הי"ב), או שיש צורך גם בשינוי שם החפץ (זו דעת התוספות בבבא קמא צג:; ד"ה עצים). זאת בדומה לדיני מעילה, שם הסתפקנו האם די בשינוי צורת החפץ, או שנדרש גם שינוי בשמו וביעודו.

3. מעילה בקונמות

נחלקו תנאים בנדרים:

יש מעילה בקונמות או לא? ... כתנאי: קונם ככר זו הקדש, ואכלה בין הוא ובין חברו - מעל, לפיכך יש לה פדיון, ככר זו עלי להקדש, ואכלה הוא - מעל, חברו - לא מעל, לפיכך אין לה פדיון, דברי ר' מאיר; וחכמים אומרים: בין כך ובין כך לא מעל, לפי שאין מעילה בקונמות (נדרים לה.).

הראשונים שאלו מדוע, לדעת ר' מאיר, שייכת מעילה בקונמות. הכיוון המרכזי שעולה מדבריהם הוא, שמאחר שהקונם אסר את החפץ על כל העולם כהקדש, הרי הוא נחשב כהקדש לכל דיניו¹². כיוון זה כשלעצמו יכול להתפרש בשתי דרכים: אפשרות אחת היא, שהיות והקונם החיל על החפץ קדושה, ממילא הוא עבר לבעלות הממונית של ההקדש. אפשרות שניה היא, שסילוק כל העולם מן החפץ העביר אותו אוטומטית לבעלות הממונית של ההקדש, וכתוצאה מכך באה הקדושה¹³.

על פי דברינו, ניתן להציע כיוון שונה ליחס שבין קונמות להקדשות: הקדושה המשותפת לשניהם היא קדושת הדיבור. ממילא, בשניהם שייך מושג המעילה: הן

¹² עיין בתוספות וברשב"א שם. מחלוקת זו מקבילה, לכאורה, למחלוקת הראשונים בביאור המושג "קידושין", וביחס שבין איסור האישה המאורסה לכל העולם, ובין ייחודה לבעלה. עיין, לדוגמה, בתוספות בריש מסכת קידושין (ב:; ד"ה דאסר).

¹³ עיין חולין קלט: "כל היכא דאיתיה - בי גזא דרחמנא איתיה". עוד ביחס לשתי ההבנות בקונמות: עיין בקובץ הערות (נ"ד י"ג; נ"ה י"א), חידושי הגרש"ש לנדרים (סימן ט' ד"ה ע"כ), חידושי ר' שמואל (עמ' רי"ז) ומשנה למלך (הל' מעילה, פ"ד ה"ט).

בקונם והן בהקדש רגיל, מעילה בחפץ פוגעת באמירתו הראשונית של האדם, ובפגיעה זו היא מעילה¹⁴.

4. פידיון

הגמרא ביבמות (פח.) קובעת, ביחס לקונמות, שיש זיקה הדוקה בין חיובי מעילה לבין יכולת הפידיון. לכאורה, קשר זה תלוי בסיבת איסור מעילה. אם מעילה נובעת מן הפגיעה בגוף החפץ, וכפי שהבאנו בראשית המאמר, הדברים פשוטים: האמירה התפיסה קדושה מסויימת בחפץ, ואילו הפידיון משחרר קדושה זו. אמנם לפי דברינו, יסוד חיוב מעילה איננו משום הקדושה שבחפץ אלא עקב הכחשת האמירה הראשונה, הקשר לפידיון זוקק הסבר.

נבקש לטעון, אפוא, שהפידיון איננו פודה את הקדושה שבחפץ, אלא את האמירה. האדם טען באמירתו הקמאית שחפץ מסויים אסור עליו, ובכך מנע שימוש בחפץ. באמצעות הפידיון הוא שומר על אותה אמירה, אך מעבירה לחפץ אחר. בכך, אמירה זו איננה מוכחשת.

מודל דומה קיים בחילול מעשר שני¹⁵. התורה (דברים, י"ד כ"ד-כ"ו) מאפשרת למי שגר במקום רחוק לפדות את פירות המעשר, ולהעלות רק את מטבעות הכסף לירושלים. יש מקום להסתפק, מהו טיבו של תהליך פידיון הפירות. אפשרות אחת היא, שמדובר בהליך קנייני רגיל: האדם קונה את הפירות מרשות שמיים, ומשלם תמורתם במטבעות. כך עולה מלשון הגר"ח:

בקנין הקדש ומעשר שני ... לעולם החולין הם דחשיבי כספא, שקונין את ההקדש ומחללין אותו, וגוף הדבר המקודש מיקרי פירי
(חידושי רבינו חיים הלוי, הל' מעשר שני פ"ח ה"ז).

הגר"ח עוסק כאן בהגדרות של פירא וטבעא, שבהן לא נתמקד. ומכל מקום, מדבריו ברור שהליך הפידיון נתפס כמעשה קנייני רגיל, הכפוף להגדרות המקובלות של מקח וממכר.

¹⁴ נפקא מינה אפשרית תהיה לגבי חלות דיני הקדש שונים על קונם - יעויין בקובץ הערות סימנים נ"ד (י"ג-י"ד) ונ"ה (י"א).

¹⁵ הדברים שיובאו להלן, בעניין זה, מבוססים על שיעורי מו"ר הרב אהרן ליכטנשטיין שליט"א בהלכות מעילה, שהועברו בישיבת "הר עציון" בזמן קיץ תשנ"ח, וטרם הוצאו לאור.

אמנם ניתן להציע הבנה שניה, חלופית: פידיון מעשר שני איננו תהליך קנייני, אלא תהליך של המרה. כלומר, זהות המעשר משתנה, והוא הופך מפרי לכסף. מודל דומה קיים בפידיון פירות שביעית:

אמר ר' אלעזר: אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח. ורבי יוחנן אמר: בין דרך מקח בין דרך חילול (סוכה מ:).

האמוראים נחלקו ביחס לפירות שביעית, האם פידיונם הוא דרך מקח או דרך חילול. בהמשך הגמרא מובאת ברייתא, שבה נאמר שאף במעשר שני קיים הערוץ של "דרך חילול", בדומה לדעת ר' יוחנן בפירות שביעית.

יש לציין, עם זאת, שהשוואה בין שני התחומים איננה הכרחית. במעשר שני, סביר יותר לראות את הפידיון כדרך מקח, וזאת משתי סיבות: ראשית, הגמרא בקידושין (ה.) דנה בפעולת משיכה שיש לבצע כאשר פודים מעשר שני, וזאת לכאורה בזיקה למעשי הקניין הרגילים: משיכה, הגבהה וכדומה. שנית, לדעת ר' מאיר (קידושין נד:), בבא קמא (סט:) מעשר שני ממון גבוה הוא. לפי דבריו, פירות מעשר שני משתייכים לרשות כלשהי, וממילא נראה שכדי לפדותם יש צורך בהליך קנייני. כל זאת בניגוד לשביעית, שם לא מצינו דרישה למשוך את הפירות, וכן לא מצינו שיהיו בבעלות גבוה.

מכל מקום, הגמרא בסוכה משווה בין מעשר שני לבין פירות שביעית, וסבורה שבשניהם הפידיון הוא דרך חילול. על פי דרכנו נפרש, שפידיון מעשר שני אינו תהליך של מכירה, אלא של המרה: האדם מחליף את הפירות בכסף.

אם נאמץ מודל זה באופן כללי לגבי עולם ההקדשות, מובן כיצד הפידיון פותר את בעיית חילול האמירה: אם הקדושה הותפסה בכסף, הרי שהכסף הוא ביטוי לאותו חפץ. הפידיון הסיט את האמירה לכיוונו של חפץ אחר, והוא זה שכעת מכיל בתוכו את האמירה המקורית.